

noriške pokrajine bili. Ko je Rimljan to pokrajino premagal, je gotovo zategavaljo vpeljal politično ime naroda „Norikum“, da se narodu berže spomin na politično samostalnost iz spomina zbrise ¹⁾. (Dalje sledi).

Ozir po svetu.

Zakonik kneza črnogorskega.

□ Knez Danilo je dal podložnikom male knežije svoje letos prve pismene zakone *), ki so bili v Medakovičevi tiskarnici v Novem Sadu po cirilski natisnjeni z napisom: „Zakonik Danijla I. knjaza **) i gospodara slobodne crne gore i brdah“. Le 32 strani (na 4kah) ima ta knjiga, vendar se mora reči, da je imenitna. Učen pravdoznanec nemški, ki zna dobro tudi po serbski, ponemčuje zakone Danilo ve že za nemške „sodne novice“ (Gerichtszeitung) in jih misli ondi tudi presoditi. Kdor želi kaj več zvedeti, naj pazi tedaj na prihodnje liste imenovanih novic. Jaz hočem tukaj v misel jemati le one reči, ktere se mi dozdevajo najimenitnejše.

Danilov zakonik obsega različne zakone: kazenske in nekazenske ali deržavljanske, pa tudi cerkveno, javno in mednarodno pravo, pravdni red, vvod davka itd. — vse na kratko v 95 „pravilih“ (paragrafih). Kazenski zakoni niso ločeni od nekazenskih itd.; zakoni se versté tako, kakor so prihajali na misel postavodajavcu — prav po domače. Našim pravdoznancom morebiti to ne bode po godu; toda gledé na stvar in na malo število „pravil“ ne škoduje to temu „zakoniku“ nikakor. Tudi beseda ni slaba, skladanje besed do malega res slavensko — bolj glagolsko kot imensko. Le sem ter tje je zapeljala spisateljja (tajnika kneževega M. Medakovič-a) tujsčina. Vendar se zna ti kojigi od kraja do konca, da je izvirno-slavenska. Marsikdo bi se naučil iz nje tudi to, kako treba pisati zakone priprostim ljudem. To štejem ročnemu gosp. spisatelju na posebno slavo. Ugodno je tudi to, da razklada on manj znane ptuje besede sproti s slavenskimi. Vsak presojevavec tega zakonika gledaj pa posebno na potrebe priprostih Črnogorcov in na uzroke tega ali ónega zakona. Prehudo ga utegne soditi tisti, kdor ne zna pravega uzroka te ali óne naredbe.

Ni težega kot staro zakorenjeno navado vsega ljudstva ali naroda zatreti; zakaj vsaka taka „národna“ navada je narodu nekako sveta, toraj se je težko in pretežko iznebljuje, posebno pa, ako kako navado njeno ime samo po sebi opravičuje in lepša. Zato se mi zdí najimenitnejše „pravilo“ 39. ki prepoveda (čeravno ne še popolnoma) glasovito kervno „osveto“ (maščevanje na smert). To pravilo pravi namreč, da se ne sme poslej nikdo več maščevati nad nedolžnim bratom ali rodbenikom ali

svojcem „kervnikovim“ (ubijavčevem *); le nad „kervnikom“ (ubijavcem), ktere ga sama oblast „goni“, se sme še maščevati brat za brata itd. — To je tedaj na slavo mlademu pa možkemu knezu prvi korak, da se zatara kervna „osveta“, po kateri je moral doslej v Črni Gori dostikrat z glavo plačati nekrivec za krivca. — Tukaj treba opomniti, da dovoljuje §. 30 vsakemu Črnogorcu in Berdijanu („Brdjaninu“), tedaj (dosledno in razločno) tudi bratu ubitega človeka, da sme tistega ubijavca, kateri uteče iz domače dežele, ujeti ali ubiti vsak, kdor koli se na-nj nameri. — §. 17. pa pravi ne le, da sme, ampak veleva celó, da mora ubiti izdajavca domovine svoje (črnogorske) vsak Črnogorec in Berdijan, kateri zvé, da je izdajavec, in da ga deželna oblast „góni“; drugači bi kaznovali s smertjo njega. Tako morajo pomagati včasih vsi, da se ohrani domá mir in varnost.

Umora ta zakonik ne loči od uboja tako, kakor, na priliko, naš. Od uboja govori le §. 34; o ti posebni priliki se pa uboj ne kaznuje. Namesto „umoriti“ (po naše), veli ta zakonik „samovoljno ubiti“ (§. 4., ki meri na §. 27). — Kako skerbno se je ogibal pisatelj tega zakonika imen samostavnih, to se vidi iz tega, da ni v vsem zakoniku ne imena „ubojstvo“ ne „samovoljno ubojstvo“. Namesto: „koji samovoljno ubojstvo svrši (učini) na (!) čoveku“ piše on lepo po naše: „koji samovoljno čoveka ubije“ itd. Res, da treba za sklad glagolski več besed, toda mnogokrat pa tudi veliko manj, kakor v podanem izgledu. Bolj moramo pa marati pisaje za razumljivost, kot zakratkočo.

Hudodelnike „na smert“ obsojene bodo streljali (s puškami), toda le take, kateri puške nosijo in se ž njimi branijo; hudodelnicam „na smert“ obsojenim bodo pa glave sekali.

Mičen je §. 18, ki veli: — „kteri koli Črnogorec „ali Berdijan, ali ktero pleme **), ali vas (selo), ali „bratstvo“ ne bi hteli iti nad občnega sovražnika, vsakemu „takemu nemarnežu in strašljivcu naj se vzame orožje, da „ga ne bode smel vse žive dni več nositi, in da ne bode „mogel med drugimi nikdar več poštenja imeti; verh vsega „tega naj se mu opase ženska „opregljača“ ***), da se bode „znalo, da nima možkega serca“. Te pokore se bodo bali ponosni Črnogorci menda bolj kot smerti.

Dvoboj („mejdan“) ni prepovedan; le pomagati ne sme bojevavcema nikdo (§. 40.)

Ako kdo koga rani, óni bo moral plačati koliko toliko ranjencu: 100 tolarjev, ako izgubi ranjenec roko, 60 tolarjev za oko itd. — Rano „kmetovati“ se veli: rano ceniti.

Druge kazni razun denarne plače ni za rane. Tega zákona ne bode menda hvalil nikdo; hvale vredna je pa naredba, da se ne bode mogel nobeden na smert obsojen hudodelnik odkupiti. (Konec sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Dunaja. Dr. Miklosi, ktere ga so spet letos izvolili za dekana oddelka modroznanskega, izdeluje marljivo 3. del velike slovnice svoje (Formenlehre); vendar ga ne bode še skoraj na svetlo, ker bode jako obilen. — 3. zvezek „berila“ slovenskega za viši gimnazi misli še le potem pregledovati početi, kadar dodela svoje imenovano delo, to je, 3. slovnice. Staroslovenščine se učí letos veliko učencev in pripravnikov učiteljskih. Sloveče glasoznanstvo (Lautlehre), to jo, 1. del velike slovnice Miklosićeve razsvetljuje čedalje bolj temo jezikoznansko.

Iz Predoselj pri Krajni 30. okt. V. P. Že je mesec minul, od kar nas je žalostna kolera zapustila. Mar-

*) Pod imenom „ubijavec“ razumeva zakonik Danilo tudi „morivca“, to je, „samovoljnega ubijavca“.

*) V Črni Gori pomenja „pleme“ okrožje (Bezirk. Vuk.)

***) Volnat pisan zástor ali birtah.

Pis.

¹⁾ Pa kako se bodo razložile imena Gabromagum, Idunum, Tasinemetum? To so vendar čisto keltiške, — utegnil bi nam kdo ovreči. Res zamorejo biti keltiške pa tudi slovenske. Gabromag zamore pomeniti: Buchenzelt, Weissbuchenzelt, od gaber in mog, litv. maha, nemški Mach, Gemach. Še cerkvenoslovenščina pozna kalimog, tentorium curru impositum (glej Miklosi „Lexicon paleoslov.“ st. XII.) Idunum zamore pomeniti to, kar Idria = Montanum, primeri dalje doli: Veldun. Celó v zemlji nekdanjih Bodričov (Obotritov) nahajamo Haveledun. Tasinemetum utegne pomeniti Meta Tasine. Tasina je priime Sive. Čehi so jo poznali pod imenom Tasani, od tasati, hin und her stossen, fortstossen. Tudi v Upanišadu (Anuvaka IX.) se Šiva veli: der Fortstossende. Zavoljo met primeri imena vesí Meta = ausgerodote Gegend.

Pis.

*) Vsi drugi Slaveni pravijo postavi „zakon“. Da so govorili nekda tako tudi Slovenci, to nam svedoči ravno beseda „zakon“ v pomenu današnjem. V sv. pismu se imenuje namreč 7. sv. sakrament (die Ehe) naravnost „das Gesetz“ (zakon). Pozneje je skoval nekdo po nemški besedi „Ge-setz“ „po-stava“. Zakaj pa je ljudstvo ptujko sprejelo, to vgane lahko vsak.

**) Po rusovski zato, ker je Serbom zdaj „knez“ tudi župan (seoski knez. Vuk.)

Pis.

sikteru rano je ona vsekala v naši fari, marsiktero oko se solzi na gomili rajncih ljubih; veliko žalosti je bila ta bolezen napravila, veliko revšine pripeljala, kjer v 4 tednih je za njo 61 večidel odrasčenih pomerlo. Sveto dolžnost spolnujem, če tu s hvaležnim sercom povém, kako so v ti zadregi prav po očetovo s svojimi nekdanjimi podložnimi in sofarani verli gospod baron Anton Zois ravnali, ki niso porajali nobenih stroškov, revežem urno pomagati, in so po svojem izverstno skušenem grajskem oskerbniku gosp. Val. Hafner-ji slednji dan in vsacemu, kdor koli se je le oglasil, goveje juhe, po okolišinah tudi mesa, vina in dnarjev dajali, tako, da ga menda že ni v ti okolici, da bi od berške grajšine kake dobrote sprejel ne bil; oni so tako — kar se meni še posebno važno zdí, da namreč tudi strežaji bolnikov, kateri ob kaki bolezni boljše in tečnije hrane zavolj nalezljivosti potrebujejo — daljnemu razširjenju bolezni močno branili; oni pa še tudi clo niso čakali, da bi se reveži pri njih glasili in pomoči prosili, ampak so sami človeka najeli, da je slednji dan po soseskah hodil bolnike ogledovat, da so jim blagoselčni dobrotnik vedili pomagati. Slava takema gospodomu, ki sta si toliko prizadela in si s tem spominek postavila v hvaležnih sercih ne le obdarovanih, ampak vsih faranov. Hvalo pa, ktere s svojimi milodari nista iskala, in povračilo, ktere ga jim tudi ne morejo dati in bi ga tudi ne hotla, jima bodo pa vsi od nju dobrotljivo oskerbljeni pred Bogom sprosili. Tako se res blagoselčnost nekdanjega krajskega mecena Žigata Zoisa še v njegovem vnuku razodeva.

Iz Ljubljane. Deputacija, ki je unidan šla na Dunaj prosit napravo eskomtne podružnice v Ljubljani v pripomoč kupčijstvu in obertnijstvu, jo je nek dobro opravila; obljubljena ji je bila kmali naprava, ktero je s krepko besedo zagovarjal tudi naš občnostopostovani deželni pglavar grof Chorinski, ki je ravno ta čas na Dunaji bil.

Iz Ljubljane. Prihodnji pondelj (5. dan t. m.) od osmih do dvanajstih in popoldne od treh bo na spodnjih Poljanah v živinozdravilski učilnici očitno izpraševanje kmetijskih učencov. Odbor c. k. kmetijske družbe razglša to z željo, naj bi prišel poslušat vsakdo, komur je mar slišati, kaj se učenci kmetijstva učé in koliko so se v različnih vednostih naučili. Naj bi prišli tudi nekteri gospodari iz kmetov; morebiti se bojo vendar prepričali, da je dobro, svojega sina poslati v to šolo; razumeli bojo vse, ker bo izpraševanje v domačem jeziku. — Prihodnjo sredo popoldne ob petih pa je navadni mesečni zbor muzealnega društva, kateri bo odsihmal celi čas pozimi v stanišču gosp. kustosa Dežmana v 2. nadstropji ljubljanskih šol.

Novičar iz raznih krajev.

Kdor je kakošno obligacijo zemljišne edveze v kaki banki zastavil in je ne more pred iz zastave rešiti, da bi jo za srečkanje (Verlosung) po predpisani poti pri vodstvu odvezne dnarnice napovedal, naj namesto obligacije svojemu prošnemu pismu le priloži zastavni ali hranilni list; dotična banka bo na tako obligacijo natisnila poseben zaznamek, „da je za srečkanje napovedana bila“. — Od vsih Svetih je čas vožnje na dunajsko-ljubljanski železnici nekoliko premenjen. (Skusili bomo to premembo v „oglasniku“ kmali na znanje dati). — Tergatev so po doljni Austrii še le te dni dokončali in se hvalijo, da so vina s poznim branjem veliko poboljšali. Letošnjega pridelka v teh krajih je za dobro polovico manj od navadnega srednjega leta, pa vino bo kaj dobro; cenijo ga po različni sorti od 7 do 14 fl. vedro, ogersko pa je po 8 do 12 fl.; kupca je dosti, posebno za druge dežele. V Bukovini se je te dni spet v drugem kraju, v Rogošestji, goveja kuga začela, berž ko ne zanesena iz Moldave. — Srednja žitna cena po poglavnih mestih našega cesarstva od 15. do 20. oktobra je bila takošna, da pšenica je bila v Bukovini naj bolji kup — po 3 fl.

28 krajc., na Českem pa naj dražja — po 9 fl. 10 kr. vagán. — Še zmiraj nič novega iz vojske v Krimu. Na razgled so tu in tam šli nekteri oddelki zavezne armade, pa so se spet vernili na svoje mesta; večina vojnih ladij še zmiraj stoji poleg kinburniške erti. Za gotovo se pripoveduje, da rusovski car, ko je unidan prebral Goršakovo obširno razložbo sedanjega stanú rusovske armade v Krimu, je vojskovodju popolnoma in brez vse odgovornosti na voljo dal, naj brani Krim, kolikor je brez velike škode za armado mogoče, ali pa naj ga zapusti, če previdi, da bi utegnili bolje biti. V armadnem povelji od 15. okt. pa razglša Goršakov, da ne misli na odhod iz Kríma, ktere ga hoče braniti do poslednjega moža. Očitno iz vsega, kar se zdaj godí, je, da obojna stran se pripravlja za prihodnje leto še na veliko hujo in obširnišo vojsko. Rusi nabirajo zmiraj več vojakov; spet zapoveduje nov carsk ukaz, da razun Pskova, Pultave, Černigova, Karkova, Ekatarinoslava, Kersona in Taurije se ima povsod drugod od 1000 mož 10 jih za vojsko vzeti. Nasproti pa Francozi in Angleži z lepo ali gerdo čedalje več zaveznikov išejo; Španjce že imajo, Napolitancom in Gerkom žugajo, Švede in Dance lepo vabijo, Belgijanci bojo hoté ali nehoté mógli. le nemške vlade so jim še zlo tern v péti, pa tudi Amerikanci. Čez zimo se bo vse to skuhalo in za prihodnje leto bojo nek zapisali na svoje gêslo: „kdor ni z nami, je zoper nas“. — Glasoviti Hamilton Seymour pride nek za poslanca angleške vlade na Dunaj. — Govorica, da je lord Redclif iz Carigrada poklican, je potihnila. — Strašna nesreča se je zgodila na francoski železnici 14. t. m.; vozovlak z blagom se je peljal prepočasi, kar priletí hitri voz od zad nad-nj; čez 20 ljudi je tako sterlo, da še obrazov ni bilo spoznati. — O vsih Svetih je bilo sto let, kar je strašen potres in požar pokončal Lizabono (1. nov. 1755) in je 20.000 ljudi strašen konec vzelo. Mogel je hrup te nesreče po vsem svetu se razlegati, ker celó na Krajskem imamo več ljudskih pesem „od Lisbone potopljene“ (glej „pesmi krajsk. nar.“ 5. zvezek).

M. Langus-u!

Ne tugovajte po neizgubljenem!
Joung.

Tebi ah! tudi oči so stamnile,
Tiha zastala je žila serca.
Roko, ki slavne podobe 'z nje lile,
Smertna pokriva zdaj senca hladná!

Grob Tvoj solzice operajo vroče,
Zdiha po Tebi, kdor Te le poznal;
Sklicati ah! al Te več ni mogoče:
Nihče ne verne iz groba se tal!

Stresel Tvoj beg me je v serce nesrečno,
Rano pekočo mi huje vžgal spet; —
Vendar privošim plačilo Ti večno,
Neumerjočim ko zdaj si prištet!

Vreden sin doma, postavil mu dike,
V barvah razlival si večén uzor;
Dihal iz duše prekrasne si slike.
Slavnega slávi Te Tvoj umotvor!

Zdelal poslednje si delo slavito,
Večnemu v čast daroval si vso moč;
Komaj je bilo očesu odkrito
Že Te zakrila nam černa je noč!

Vreden dostojnega bil si plačila,
Ah! al kdo dal Ti ga vendar bi bil,
Ko domovina, plačilka le mila,
Sama ne zvíje 'z neskončnih se sil.

Stresel Tvoj beg mi je v serce nesrečno,
Rano pekočo mi huje vžgal spet;
Vendar privošim plačilo Ti večno,
Neumerjočim ko zdaj si prištet!

V Ljubljani.

Dr. Lovro Tomán.